

AĞDABAN SOYQIRIMI –Kəlbəcərin işğalından bir il öncəki faciə...

Kəlbəcərin işğalından bir il öncə erməni silahlı birləşmələri tərəfindən törədilmiş Ağdaban faciəsi Ermənistanın Azərbaycana təcavüzünün ən qanlı sahifələrindən biridir.

Ağdaban kəndi Kəlbəcər rayonunda, Ağdaban çayının sağ sahilində, Ağdaban dağının yamacında, Murovdağ silsiləsinin çubuk atayında, rayon mərkəzindən 36 km şimal-şərqdə yerləşir. 1992-ci il aprelin 7-dən 8-nə keçən gecə Ermənistan silahlı birləşmələri Dağlıq Qarabağdakı separatçı erməni quldur dəstələrinin köməyi ilə Ağdaban və Çayqovuşan kəndlərinə hücum ediblər. Daşnaklar Ağdaban kəndinə soxularaq 130-dan çox evi tamamilə yandırdılar, 779 nəfər dinc sakinə divan tutublar. Onlar yaşlı, qoca, qadın, uşaq demədən dünyəyə göndürməmiş an qəddar üsullarla dinc əhalini qətlə yetirərək soyqırımı aktı törədiblər. Bu faciə zamanı 32 nəfər amansızcasına qətlə yetirilib, 8 nəfər 90-100 yaşlı qoca, 2 azyaşlı uşaq, 7 nəfər qadın diri-diri odda yandırılıb. Həmçinin 2 nəfər itkin düşüb, 12 nəfərə ağır bədən xasələri yetirilib, 5 nəfər isə girov götürülüb.

Bir neçə günlük talandan sonra erməni quldurları Kəlbəcər özünü müdafiə qüvvələrinin və yerli sakinlərin əks hücumu qarşısında duruş gətirə bilməyərək kəndi tərk ediblər. Faciənin ağır müsibətlərini görmüş, evləri viran qoyulmuş ağdabanlılar doğma kəndlərini yenidən bərpa edib yaşamağa başlayıblar.

“Lakin 1993-cü il mart ayının 27-də erməni quldurları Kəlbəcər rayonuna hücum zamanı Ağdabanı yenidən təcavüzə məruz qoyublar. Beləliklə, kənddə ikinci faciə törədilib. Ağdabana ikinci dəfə hücum Kəlbəcərin tamamilə Ermənistan tərəfindən zəbt olunması demək idi. Bundan sonra Kəlbəcər hər tərəfdən mühasirəyə alınaraq 1993-cü il aprel ayının 2-dək erməni silahlı birləşmələri tərəfindən tamamilə işğal edildi.

Ağdabanda yalnız soyqırımı törətmədilər. Erməni quldurları tərəfindən tarix, memarlıq və mədəniyyət abidələri dağıdıldı,

müqəddəs ziyarətəgah və məzarlıqlar təhriq olunaraq məhv edildi. Bu kəndin yetirdiyi Ağdabanlı Qurban böyük sərkərdə Şah İsmayıl Xətəinin silahdaşı olan Miskin Abdal ocağının nəslı davamçısid idi. Bu ocaq məna-viyatımızın beşiyi kimi erməniləri olduqca ciddi narahət edirdi. Məhz ona görə də Azərbaycan ədəbiyyatına misilsiz töhfələr vermiş, xalqımızın əvəzsiz mənəvi xəzinəsi olan Ağdabanlı şair Qurbanın və onun oğlu klassik aşıq şeirinin ustadlarından Dada Şəmşirin əlyazmalarını yandıraraq bədii irsini, bütün külliyyatını məhv ediblər.

Ağdaban faciəsi törədilmə spesifikasiyasına və xarakterinə görə BMT-nin Baş Assambleyası tərəfindən 9 dekabr 1948-ci il tarixdə qəbul olunmuş “Soyqırım cinayətinin qarşısının alınması və ona görə cəzalandırma haqqında” Konvensiyanın müddəalarına tam uyğundur.

Ümumən Kəlbəcər rayonunun əhalisi isə ölkəmizin 56 rayon və şəhərinin 707 yaşayış məntəqəsində qaçqınlıq şəraitində yaşayır. Kəlbəcər ərazisində qalmış 13.000-dək fərdi mənzil, 37.852 ha meşə sahəsi indi də talan olmaqdadır. BMT-nin və ATƏT-in prinsiplərinə zidd olaraq 1999-cu ildən rayon ərazisində ermənilərin maskunlaşdırılmasına başlanılıb.

1993-cü ilin qiymətlərinə görə Kəlbəcərin xalq təsərrüfatına 703 milyard 528 milyon rubl ziyan vurulub. İşğal nəticəsində Kəlbəcərdən 53.340 nəfər adam qovulmuş, 50 dinc sakin öldürülmüş, 20 nəfər isə əsir götürülmüş və itkin düşmüşdür.

Kəlbəcərin işğalından sonra 3205 sayılı iclasda BMT Təhlükəsizlik Şurası 822 sayılı Qətnamə qəbul edib. Qətnamədə bütün işğalçı qüvvələrin Kəlbəcər və Azərbaycanın digər işğaldakı rayonlarından dərhal çıxarılması tələb olunur. Lakin indiyədək həmin qətnamədən irəli gələn hər hansı öhdəlik yerinə yetirilməyib. ◀

İlham Fətəliyev